

BO'LAJAK MUSIQA TA'LIMI O'QITUVCHILARIDA KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH

Tursunaliyeva Muxlisaxon Voxidjon qizi

Andijon davlat universiteti Erkin izlanuvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13766765>

Annotatsiya. Ushbu tezisdagi "Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish" mavzusi yoritilgan. Tezisdagi bo'lajak musiqa o'qituvchilarining professional faoliyatida kommunikativ ko'nikmalarning ahamiyati, ularning ta'lim jarayonidagi o'rni va rivojlantirish strategiyalari ko'rib chiqiladi. Bo'lajak o'qituvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni samarali rivojlantirish uchun zamonaviy pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar va amaliy mashg'ulotlar muhim qilinadi. Tezisdagi shuningdek, kommunikativ ko'nikmalarning musiqa ta'limi sohasida ta'siri, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro aloqaning yaxshilanishi, hamda ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish uchun zaruriy choralar hamda tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa ta'limi, kommunikativ ko'nikmalar, pedagogik metodlar, innovatsion texnologiyalar, ta'lim jarayoni, professional rivojlanish, amaliy mashg'ulotlar.

Kirish

Globallashuvning hozirgi jarayonida oliy ta'lim tizimida musiqa ta'limi sohasida professional o'qituvchilarni yetishtirishning muhim jihatlardan biri – ularning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Musiqa o'qituvchisi nafaqat musiqiy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirgan bo'lishi, balki o'z fikrlarini aniq ifodalash, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatish, ularni musiqaga qiziqitira olish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim.

Kommunikativ ko'nikmalar o'qituvchining ta'lim jarayonidagi eng muhim vositalaridan biri bo'lib, o'quvchilar bilan o'zaro aloqalarni mustahkamlash, darsning samaradorligini oshirish va o'quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini to'liq ochib berishga xizmat qiladi. Bu jarayonda musiqa o'qituvchilari uchun muloqot vositalarini to'g'ri va o'rinli qo'llay olish, turli yoshdagi o'quvchilar bilan muomala qilish malakasi alohida ahamiyatga ega[7, p.376].

Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish muammosi ilmiy-pedagogik adabiyotlarda keng o'rganilgan mavzulardan biridir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda kommunikativ ko'nikmalar faqatgina o'qituvchilarning bilimlar bazasini oshirishda emas, balki ularning ta'lim jarayonidagi muloqot sifati va samaradorligini oshirishda ham asosiy vosita sifatida qaraladi. Shu nuqtai nazardan, adabiyotlarda ushbu ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beruvchi turli pedagogik texnologiyalar va usullar chuqur o'rganilgan.

Shuningdek, musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari)ni qo'llash bo'yicha ko'plab tadqiqotlar o'tkazilgan. Masalan, D. J. Hargreaves tomonidan ishlab chiqilgan o'quv jarayonlarini raqamli vositalar bilan boyitish texnologiyasi o'qituvchilarning o'z pedagogik vazifalarini yanada samaraliroq bajarishlariga xizmat qiluvchi muhim vosita sifatida e'tirof etilgan[4, p.89].

O'zbekiston ta'lim tizimi doirasida o'qituvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar ham mavjud. Xususan, N.M. Dadajonova[2, p.76] va boshqa olimlar tomonidan milliy musiqa ta'limi tizimida o'qituvchilarning muloqot

ko'nikmalarini rivojlantirishda axborot texnologiyalaridan foydalanish va zamonaviy pedagogik yondashuvlar ahamiyati keng yoritilgan.

Mazkur adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limi o'qituvchilarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, kooperativ o'qitish metodlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Bu usullar o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirishda va o'quvchilarning ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli muloqot qilishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalarini o'rganish jarayonida tadqiqotning asosiy maqsadi ushbu ko'nikmalarni samarali shakllantirish uchun eng muvaffaqiyatli pedagogik yondashuvlar va metodlarni aniqlashdir. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi bosqich va usullarga asoslangan.

Tadqiqot vositalari

Tadqiqotda qo'llanilgan asosiy vositalar quyidagilardan iborat:

- ❖ So'rovnoma shakllari: O'qituvchilar va talabalarining kommunikativ ko'nikmalarini baholash va pedagogik texnologiyalar haqida fikrlarini yig'ish uchun maxsus ishlab chiqilgan so'rovnomalar.
- ❖ Kuzatish kartalari: O'quv jarayonida o'qituvchilarning kommunikativ usullarini baholash uchun kuzatish kartalari.
- ❖ Tajriba vositalari: Pedagogik texnologiyalarning samaradorligini sinovdan o'tkazish uchun zarur vositalar va metodlar[6, p.21].

Mazkur tadqiqot bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning pedagogik texnologiyalarini aniqlash va baholashga qaratildi. Tadqiqot davomida to'plangan ma'lumotlar asosida o'qituvchilarning samarali kommunikatsiya o'rnatish imkoniyatlarini oshirishga qaratilgan bir qator pedagogik usullar va texnologiyalar tahlil qilindi. Ushbu bo'limda tajribalar, so'rovnomalar va kuzatuv natijalari tahlil qilinib, ularning asosiy xulosalari taqdim etiladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda quyidagi pedagogik texnologiyalar eng samarali ekanligi aniqlandi:

- Kooperativ o'qitish metodikasi: Musiqa darslarida jamoaviy ish va o'zaro hamkorlikka asoslangan o'qitish usuli o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda katta samara berdi. Bu texnologiya yordamida o'qituvchilar o'zaro muloqot qilish va muammolarni birgalikda hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishdi.
- Interaktiv darslar va treninglar: Tadqiqotda ishtirok etgan o'qituvchilar interaktiv usullarni (masalan, munozaralar, rolli o'yinlar va debatlar) qo'llaganlarida, talabalarining faol ishtiroki sezilarli darajada oshgan. Bu usullar talabalarining o'z fikrlarini aniq ifodalashga va o'z g'alar fikrini tinglashga o'rgatgan.
- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT): O'qituvchilarning onlayn platformalar va multimedia vositalaridan foydalanishi kommunikativ jarayonlarni tezlashtirishda va o'quv materiallarini yanada jonli va qiziqarli qilishda yordam berdi. AKT imkoniyatlari yordamida o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasidagi muloqot sifati oshgani kuzatildi.

So'rovnomalar va intervyular natijalari bo'yicha, o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi kommunikativ ko'nikmalarning rivojlanish darajasini baholash amalga oshirildi. So'rovnoma natijalari quyidagilarni ko'rsatdi:

- Talabalarining qoniqish darajasi: Tadqiqot davomida kooperativ o'qitish va interaktiv usullar qo'llangan guruhlarda talabalarining darslardan umumiy qoniqish darajasi yuqori bo'ldi. Talabalar muloqot imkoniyatlari kengayganida o'zlarining fikrlarini erkinroq ifoda eta olishgan.

- O'qituvchilarning o'zini baholashi: O'qituvchilar tomonidan o'zlarining kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish va kooperativ metodlardan samarali foydalanish katta ijobiy ta'sir ko'rsatgani ta'kidlandi. O'qituvchilar o'zaro hamkorlikka asoslangan darslar davomida talabalarining kommunikativ qobiliyatlari yaxshilanganini qayd etishdi.

Xulosalar:

Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish zamonaviy ta'lim jarayonining muhim jihatlaridan biridir. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning samarali muloqot qilish qobiliyati ularning o'quvchilarga bilim va ko'nikmalarni yetkazish, ijodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash va dars jarayonida faol ishtirok etishga undashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishning asosiy yondashuvlari tahlil qilinar ekan, jamoaviy o'qitish, interaktiv dars metodlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ayniqsa yuqori samara bergan. Ushbu texnologiyalar o'qituvchilarga talabalarining ijodiy va intellektual rivojlanishini qo'llab-quvvatlash imkonini yaratgan, bu esa musiqiy ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi[1, p.72].

Shuningdek, tadqiqotda ishtirok etgan o'qituvchilarning o'z kommunikativ ko'nikmalarini oshirish uchun yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanishga bo'lgan qiziqishi va talabalarining bunday dars usullaridan qoniqishi ko'rsatkichlari yuqori darajada ekanligi qayd etildi. Bu ko'rsatkichlar o'qituvchilarning pedagogik jarayonni yangilashga tayyorligini va bu jarayonda kommunikativ ko'nikmalarning rivojlanishi muhim o'rin tutishini tasdiqlaydi.

References:

1. Bruner, J. S. (1996). *The culture of education*. Harvard University Press.
2. Dadajonova, N. M. (2020). *Milliy musiqa ta'limi tizimida o'qituvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda axborot texnologiyalari va zamonaviy pedagogik yondashuvlar*. O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
4. Hargreaves, D. J., & North, A. C. (1997). *The social psychology of music*. Oxford University Press.
5. Kagan, T. (1994). *Cooperative learning*. Kagan Publishing.
6. Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
7. Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice* (2nd ed.). Allyn and Bacon.